

TARTU DEKLARĀCIJA

LEADER/SVVA¹ pieejas atjaunošana pēc 2020. gada

2016. gada 22. un 23. novembrī Tartu, Igaunijā, notika Eiropas LEADER asociācija (ELARD²) konference „LEADER/SVVA pieejas atjaunošana pēc 2020. gada; LEADER pieejas 25 gadu svinēšana Eiropā”. Konferencē piedalījās 140 dalībnieki no 25 Eiropas valstīm, pārstāvot apmēram 2000 LEADER vietējās rīcības grupas, lauku tīklu, vadošās iestādes un Eiropas Komisiju. Dalībnieki kopīgi izstrādāja **šajā dokumentā aprakstīto vīziju** par LEADER/SVVA pieejas un vietējo rīcības grupu lomu 2027. gadā:

LEADER/SVVA VĪZIJA 2027. GADAM

LEADER 2027. gadā ir neatkarīga, uzticama, radoša, labi zināma, uz risinājumu orientēta kustība, kurā piedalās gudras, dinamiskas lauku kopienas, kas darbojas savu biedru interesēs. LEADER 2027. gadā ir daudz atpazīstamāks un darbojas no cilvēka cilvēkam. Vietējās rīcības grupas (VRG) ir kļuvušas par pamatu reģionālajai attīstībai, izmantojot LEADER pieeju, tās ir elastīgas, ieguvušas atbalstu, cieņu un uzticību reģionālā, nacionālā un Eiropas līmenī. Pateicoties kopīgai izpratnei par LEADER principiem, tiek savstarpēji savienoti visi līmeņi un to dalībnieki. Vietējās attīstības stratēģiju pamatā ir lauku cilvēku reālās vajadzības un šīs stratēģijas tiek īstenotas ar patiešām autonomām VRG. Starp iesaistītajām pusēm pastāv spēcīga uzticība visos LEADER īstenošanas posmos. VRG spēj iesaistīt arī pasīvos savas teritorijas iedzīvotājus un novērtēt paveiktā darba vērtību gan ar kvantitatīvo, gan kvalitatīvo indikatoru palīdzību. Dalībvalstis/reģioni ir spējīgi izstrādāt vienotu SVVA finansējuma avotu, kas apkopo dažādus Eiropas struktūrfondus un ieguldījumu fondus. ES līmenī šis finansējuma avots pakļauts vienotam, unikālam noteikumu kopumam un to koordinē viena Vadošā iestāde. VRG īsteno multifondu pieeju, attiecībā uz starpvalstu sadarbību Eiropā un arī ar trešajām valstīm, ir efektīvs instruments lauku attīstības veicināšanai.

Pamatojoties uz rezolūciju, kuras izstrādē piedalījušies konferences dalībnieki un vairāki VRG tīkli, ir pieņemta **turpinājumā aprakstītā deklarācija**, kuras mērķauditorija ir Eiropas institūcijas un dalībvalstis.

1. Mēs, LEADER vietējo rīcības grupu pārstāvji no visas Eiropas, ticam, ka pašreizējā politikas attīstība Eiropā, radījusi situāciju, ka **25 gadus ilgā LEADER pieeja ir svarīgāka kā nekad līdz šim**. Tā ir Eiropā iesakņojusies, augšupejoša attīstības pieeja, kas var līdzsvarot anti-Eiropas tendenci vietējās kopienās, veicinot sociālo integrāciju un ilgtspējīgu ekonomisko attīstību teritorijās, kur tiek īstenota LEADER pieeja. Turklāt, LEADER metode ir labs partnerības instruments lauku vietējās pārvaldes uzlabošanai. Šis ir vienīgais instruments, kas lēmumu pieņemšanu saistībā ar Eiropas Fondiem, tik ļoti pietuvinājis vietējam līmenim. Izmantojot LEADER pieeju, **vietējās kopienas ir uzņēmušās atbildību** par lēmumu pieņemšanu un savas darba un dzīves vides uzlabošanu. Tāpēc mēs paužam stingru atbalstu izmantot šo potenciālu veidojot ES un nacionālo politiku, un uzskatām, ka **kopienas iniciatīvas un to loma lauku attīstībā noteikti pieaugs arī nākotnē**.
2. Lai izmantotu visu potenciālu un pārvarētu sarežģījumus, ko mēs piedzīvojam šodien īstenojot LEADER/SVVA, mēs uzskatām, ka **ir nozīmīgi uzlabot LEADER/SVVA efektivitāti**. Mēs ļoti augstu vērtējam atbalstu, ko Eiropas Komisija ir devusi un dod LEADER pieejai, un apzināmies nepieciešamību spēt pierādīt radītos sasniegumus. Bet mums **ir nepieciešams labāks dialogs un efektīvāki risinājumi, lai būtiski uzlabotu LEADER / SVVA īstenošanas kvalitāti**. Sagatavošanās 2021.-2027. gada periodam dod

¹ Sabiedrības virzīta vietējā attīstība (angļu val. CLLD – Community Lead Local Development)

² European Leader Association for Rural Development

nozīmīgu iespēju, lai lemtu par izmaiņām, kas vajadzīgas, lai īstenotu šo ilgtermiņa pieeju. Tādēļ mēs aicinām Eiropas Komisiju un dalībvalstis **iesaistīties ciešākā dialogā** ar VRG un viņus pārstāvošajiem LEADER tīkliem, un **uzticēties viņu 25 gadu laikā uzkrātajai pieredzei**.

3. Kopš 2007. gada, kad LEADER metode tika integrēta Lauku plānošanas programmās, tās pielietojums ir attīlinājies no tās galvenā mērķa - sniegt iespēju vietējām kopienām veidot viņu dzīves un darba vidi. Tā vietā, lai izmantotu pieeju kā horizontālu asi atbilstoši Eiropas Savienības stratēģiskajās vadlīnijās lauku attīstībai un Eiropas Komisijas regulā 2007-2013. gada periodam ierosinātajam, tika radīta pārāk birokrātiska, uz kvantitatīviem rādītājiem balstīta sistēma. Tās fokuss ir izdevumu detaļas, nevis mērķauditorijai draudzīga un uz attīstību orientēta darbība, ilgspējīgu ilgtermiņa rezultātu sasniegšanai. Lai arī šī negatīvā tendence ir pierādīta vairākos novērtējumos un ziņojumos, praktiskā LEADER metodes īstenošana, pašreizējā periodā kļūst arvien sliktāka. Mēs atzīstam, ka ir jābūt saprātīgam līdzsvaram starp atbilstošu rīcību attīstības veicināšanā un tehnisko līdzekļu izmantošanu, lai noteiktu atbilstību un veiktu kontroli, taču pašreiz līdzsvars ir izjaukts un fokuss lielākoties ir tikai uz finanšu pārvaldību. Šī tendence jau šobrīd nelabvēlīgi ietekmējusi vietējo un reģionālo attīstību un var mazināt LEADER metodes vērtību. **LEADER galvenajam mērķim - sekmēt lauku kopienu rīcībspējīgu, ir atkal jānonāk uzmanības centrā izstrādājot jauno ieviešanas ietvaru. LEADER metodes svarīgākie principi ir atkārtoti jāapstiprina, uzsverot to nozīmīgumu, un tie ir jāievēro politikas un ieviešanas ietvaru izstrādāšanā dalībvalstu un Eiropas Savienības līmenī.**

Šie principi ir: augšupejošā pieeja, vietējās vajadzībās balstīta attīstības stratēģija, publiskās-privātās partnerības, inovācijas, integrēta daudznozaru pieeja, tīklošanās un sadarbība, kā arī decentralizēta administrācija. **LEADER / SVVA ieviešanas ietvaram vajadzētu būt šo principu īstenošanas atbalstam, nevis šķērslim.**

4. LEADER pieeja kā daļa no "Sabiedrības virzītas vietējās attīstības" (SVVA) pašreizējā plānošanas periodā ir ieguvusi plašāku perspektīvu. Iespēja gūt atbalstu LEADER metodei no dažādiem Eiropas struktūrfondu, bez šaubām ir pozitīva attīstība. Taču būtu jārada skaidrība, ko katrs no fondu atbalsta un, ja kāda no dalībvalstīm nolemj izmantot tikai ELFLA lauku VRG, tad LEADER pieejai ir jāspēj ietvert plašu attīstības darbību spektru, kas atbalstītu šīs pieejas potenciālam. **Ir jābūt nodrošinātam VRG elastīgumam attiecībā uz plašo attīstības darbību spektru, lai VRG būtu garantija, ka tās varēs īstenot noteiktās attīstības stratēģijas saskaņā ar reālajām vajadzībām un esošo lauku teritoriju potenciālu.**

5. Zaļās ekonomikas, sociālās iekļaušanas, migrācijas jautājumu, reģionālo klāsteru, lauku-pilsētu saiknes, viedo risinājumu un IT tehnoloģiju loma lauku attīstībā arvien pieaug. VRG ir inovatīvu risinājumu virzītājas savās darbības teritorijās. Daudzas LEADER teritorijas ir izvēlējušās inovācijas par virzītājspēku, lai īstenotu savas vietējās attīstības stratēģijas un dotu impulsu savās teritorijās, kas ir pozitīva tendence. Mums ir arī jāapzinās, ka inovācijas un „viedā” attīstība nav recepte visu lauku apvidos esošo problēmu risināšanai un to nevajadzētu piemērot „no augšas uz leju”. Inovācijas ir tikai viena no LEADER sastāvdaļām, un tām jātiek virzītām pēc vietējo kopienu iniciatīvām, ar viņu motivāciju un novērtējot viņu vajadzības šajā sakarā. **VRG ir jānodrošina ar pietiekamiem resursiem un atbalsta piešķiršanas nosacījumiem, lai tās spētu attīstīt savu kapacitāti un varētu atbalstīt augšupejošā pieejā radušās inovācijas, organizētu tīklošanos un apmācības, kas nepieciešamas vietējām ieinteresētajām pusēm.**

6. VRG ir vietējās attīstības organizācijas konkrētā teritorijā. Viņiem ir tieša saistība ar vietējiem uzņēmumiem, pašvaldībām un pilsonisko sabiedrību, kas, iesaistot vietējos un reģionālos resursus un cilvēku prasmes, sekmē kapacitātes spēcīgāšanu šajā teritorijā. Ir nepieciešams **radīt apstākļus, kas ļautu VRG koncentrēties uz viņu galveno lomu – aktivizēt teritoriju un atbalstīt labāko ideju realizēšanu.** Kā arī, nepieciešams uzlabot valsts pārvaldes darbinieku izpratni par iedzīvotāju aktivizēšanas nozīmīgumu, atbalstot starpvalstu sadarbības projektus, lai motivētu un atbalstītu VRG aktivizācijas aktivitāšu veikšanā. **Ir jānodrošina atbilstoša budžeta daļa darbības īstenošanas un aktivizēšanas aktivitāšu veikšanai.**

7. Mēs uzskatām, ka **LEADER/SVVA pieejai jāklūst atpazīstamai kā spēcīgai un neatkarīgai attīstības pieejai**, kas tiek īstenota caur vietējām attīstības stratēģijām ar atbalstu no ES un nacionālā finansējuma. Lai sasniegtu LEADER pieejas pilnu potenciālu, līdztekus Eiropas lauku attīstības politikai ir nepieciešama plašāka platforma un LEADER ir jābūt neatņemamai sastāvdaļai visās attiecīgajās ES un nacionālajās politikās.
8. Minēto iemeslu dēļ, mēs ticam, ka **VRG un tīkliem, kas tās pārstāv, ir jāpiešķir vairāk ietekmes un atbildības skaidra LEADER/SVVA īstenošanas ietvara izstrādē. Ievērojami ir jāuzlabo komunikācija un jānodibina patiesa partnerība** starp VRG pārstāvošo tīklu, vadošajām iestādēm un Eiropas Komisiju. Pašreizējās definīcijas Kopīgo noteikumu regulā ir pierādījušas, ka nespēj pasargāt integrētas pieejas integritāti, kas ir LEADER/SVVA kodols. ES dalībvalstīm nedrīkst dot varu izveidot savas noteikumu un LEADER pieejas interpretācijas, kas sadalītu integrētās SVVA pamatideju - visaptverošo multisektorālo pieeju. Ir jānodrošina aktivitāšu un projektu (ieskaitot starpvalstu sadarbības projektu) atlase, kas sekmē vietējo attīstības stratēģiju īstenošanu, ko VRG veic patstāvīgi bez vadošo iestāžu iejaukšanās. **Ir jāveicina labā prakse, ka VRG izstrādā savus kritērijus/vērtēšanas nosacījumus.** Tikai šādā veidā LEADER pieeja var pilnībā sasniegt savu potenciālu un vietējās attīstības stratēģijas tiktu īstenotas pilnīgā saskaņā ar vietējām vajadzībām.
9. Lai sasniegtu efektīvu multifondu SVVA ieviešanu, kur LEADER ir viena no sadaļām, mēs aicinām pirms 2021.-2027. g. plānošanas perioda izpildīt šādus nosacījumus:
- Savlaicīga vienkāršoto noteikumu, vadlīniju, izvērtēšanas un IT sistēmu izstrāde nodrošinot maksimālu saskaņotību starp Eiropas struktūrfondu. Mums **ir vajadzīgs līdzsvarots tiesiskais regulējums, kas nodrošinātu pareizu LEADER pieejas un tās principu īstenošanu dalībvalstīs, un vienlaikus ievērojami samazinātu VRG uzlikto birokrātisko slogu.** Izstrādājot ieviešanas ietvaru dalībvalstīs, ir svarīga ne tikai vienkāršošana, bet arī **ierobežojumu atcelšana.** Jaunais politiskais un ekonomiskais konteksts ir jāizmanto, lai samazinātu birokrātisko slogu un izveidotu vienkāršu ietvaru, kas vērsts uz iespējām un uzticību, nevis ierobežojumiem un neuzticēšanos. Tā vietā, lai koncentrētos uz kļūdu novēršanu, mums ir nepieciešams vairāk domāt par kopienu vajadzībām un par to, **kā noteikumi var atbalstīt VRG un vietējos labuma guvējus, īstenojot savas vietējās attīstības stratēģijas.**
 - Noteikumiem, vadlīnijām, izvērtēšanas un IT sistēmām ir jābūt izstrādātām ar patiesu ieinteresēto pušu iesaisti. IT sistēmas e-pieteikumiem, uzraudzībai un novērtēšanai, **ir jāveido kā elastīga un atvērta platforma, lai izvairītos no standartizācijas un ļaujot vietējām rīcības grupas saglabāt savu vietējo attīstības stratēģiju unikalitāti.**
 - Vienīgais veids kā nodrošināt efektīvu multifondu SVVA ieviešanu ir **to īstenot vienas koordinējošās institūcijas vadībā** dalībvalsts vai reģionālā līmenī. Eiropas Savienības līmenī SVVA komitejai vajadzētu būt kā apakšgrupai Ekspertu grupas Eiropas strukturālo un investīciju fondu jautājumos (EGESIF), lai uzraudzītu un virzītu ieviešanu ES dalībvalstīs.
 - LEADER/SVVA pieeja ir nolemta neveiksmei, ja vietējā līmenī dominēs sankciju draudi. Tā kā viens no LEADER mērķiem ir inovatīvu risinājumu ieviešana, mums jāapzinās risks, kas pastāvēt ieviešot eksperimentālus projektus. Lai veicinātu inovatīvu risinājumu ieviešanu noteikumi finansējuma apgūšanai ir jāpielāgo eksperimentālajām aktivitātēm un projektiem.
 - Ir jāstiprina sadarbības gars.** Visām procesā iesaistītajām personām, vietējām rīcības grupām un atbildīgajām institūcijām ir jābūt labi izglītotām un informētām par LEADER/SVVA īstenošanas specifiku. To iespējams panākt tikai tad, ja gan institūcijas, gan VRG spēs izprast reālo situāciju pretējās pusēs skatījumā.
 - VRG pārstāvošie tīkli ir jāuztver **kā pilntiesīgi partneri** sadarbībā ar vadošajām institūcijām, lai nodrošinātu veiksmīgu SVVA ieviešanu. Šo tīklu pārstāvjiem jābūt iesaistītiem jau no paša sākuma

- izstrādājot administratīvos procesus un IT risinājumus dalībvalstīs, un šis process ir jākoordinē Eiropas Komisijai.

- g. Noteikumu saskaņošana starpvalstu un savstarpēji teritoriālās sadarbības projektiem ir ļoti nozīmīga un tā ir jānosaka ES līmenī. Galvenais šķērslis ir noteikumu, procedūru, termiņu un kopējo izmaksu atšķirības dažādās dalībvalstīs un reģionos, kas bieži rezultējas ar laika un resursu patēriņa pieaugumu starpvalstu un savstarpēji teritoriālās sadarbības projektu uzsākšanai un īstenošanai. **Starpvalstu un savstarpēji teritoriālās sadarbības projektu atlasei un apstiprināšanai ir jābūt VRG uzdevumam.** Starp visiem LEADER dalībniekiem ir nepieciešams veidot vienotu izpratni saistībā ar starpvalstu un savstarpēji teritoriālās sadarbības projektu pievienoto vērtību un ieguvumiem. Pieredze par jaunu metožu un daudz praktiskākas pieejas izmantošanu ir jāiekļauj iepriekš minētajos procesos.

Mēs aicinām Eiropas Komisiju, citas Eiropas institūcijas un dalībvalstis ieguldīt visus savus centienus strādājot pie LEADER/SVVA nosacījumiem Eiropas Struktūrfondu 2021.-2027. gadu plānošanas perioda ietvarā.

Deklarācija tika veidota divu dienu ilgās konferences laikā, darba grupās, izmantojot līdzdalības metodes, kur piedalījās dalībnieki no Austrijas, Beļģijas, Bulgārijas, Čehijas, Dānijas, Francijas, Grieķijas, Gruzijas, Horvātijas, Igaunijas, Īrijas, Vācijas, Latvijas, Lielbritānijas, Lietuvas, Moldovas, Nīderlandes, Polijas, Portugāles, Rumānijas, Slovākijas, Slovēnijas, Somijas, Spānijas un Zviedrijas.

Papildu informācija:

Kristiina Tammets
ELARD Prezidente
ELARD Aisbl
Tālrunis: +372 5340 9873
E-pasts: kristiina.tammets@elard.eu
www.elard.eu

Anita Seļicka
Biedrības „Latvijas Lauku forums”
izpilddirektore
Tālrunis: +371 29442492
E-pasts: laukuforums@gmail.com
lf.partneribas.lv